

Mikołaj Kopernik

Polski astronom, odkrywca heliocentrycznej teorii Układu Słonecznego, kanonik katedralny warmiński, administrator dóbr kapitulnych, lekarz, ekonomista, matematyk, tłumacz z łaciny na grekę, poeta. Urodził się 19 lutego 1473 r. w Toruniu, jako syn bogatego kupca. Po śmierci ojca, również Mikołaja, w 1483 r. małym Mikołajem i jego bratem Andrzejem zaopiekował się wuj Łukasz Watzenrode, późniejszy biskup warmiński (1489-1512). Za pieniądze wuja Kopernik studiował w Krakowie w latach (1491-95) i na uniwersytetach włoskich w Bolonii, Ferrarze i Padwie (1496-1503) uzyskując, zgodnie z życzeniem kapituły warmińskiej tytuł doktora prawa kanonicznego i doktora nauk medycznych. Po powrocie do Polski siedem kolejnych lat przebywał w Lidzbarku Warmińskim, jako osobisty lekarz biskupa. Od 1510 r. aż do śmierci Kopernik na stałe zamieszkał we Fromborku. Wyjątkiem od tego była delegacja na stanowisko administratora dóbr kapitulnych w Olsztynie w latach 1516-19 i 1520-21.

W Olsztynie Mikołaj Kopernik był odpowiedzialny za stan gospodarki w komornictwie olsztyńskim i melzackim (pieniężnińskim). Do jego obowiązków należało obsadzenie każdego łanu ziemi i każdego gospodarstwa, które nie miało właściciela. Odpowiednie zagospodarowanie dóbr komornictwa zapewniało dobre dochody dla kapituły. Spuścizną dokumentacyjną po jego pracy są „Lokacje łanów opuszczonych”, zapisy wizytacji Kopernika we wsiach obu komornictw. W Olsztynie przyszło Kopernikowi zmierzyć się również z najazdem krzyżackim w styczniu 1521 r., który ostatecznie ominął Olsztyn. W dniu 16 listopada 1520 r., z zamku olsztyńskiego w imieniu kapituły napisał list do króla Zygmunta Starego z prośbą o zbrojne wsparcie przeciwko Krzyżakom a w Elblągu zakupił hakownice do obrony Olsztyna. Na zamku olsztyńskim znajduje się jedyny, zachowany na całym świecie instrument astronomiczny, wykonany i używany przez Mikołaja Kopernika. Jest to wykonana w 1517 r. tablica astronomiczna służąca wyznaczeniu momentu równonocy, z wykreślonymi ręką Kopernika liniami. Badania Kopernika nad tym zjawiskiem posłużyły do reformy kalendarza, przeprowadzonej w 1582 r. przez papieża Grzegorza XIII. W Olsztynie Kopernik pracował również nad reformą monetarną dla Prus, ogłoszoną w 1522 r. w Grudziądzu a wprowadzonej w życie przez Zygmunta Starego w 1526 r., do obiegu wprowadzony został szeląg. Przy okazji pracy nad systemem monetarnym Kopernik zauważył, że gorszy pieniądz wypiera z rynku lepszy pieniądz (prawo Greshama). Kopernik jest też autorem olsztyńskiej taksy chlebowej, która regulowała wielkość i ciężar wypiekanych bochenków chleba. Na czas pobytu w Olsztynie przypada wczesny okres prac nad dziełem życia Kopernika „O obrotach”, redagowanego i poprawianego niemal do śmierci autora.

Następne lata we Fromborku upłynęły na pracy w kapitule oraz oddawaniu się astronomii. Do wydarzeń schyłku życia w 1537 r. Kopernik jest jednym z czterech kandydatów na tron biskupi w Lidzbarku Warmińskim. Nowy biskup Jan Dantyszek doprowadzi do rozstania w 1539 r. Kopernika z Anną Schilling, jego gosposią i krewną, podejrzewaną o romansowanie z kanonikiem. Pracę nad „O obrotach” zakończone zostały w 1536 r. Lęk przed ujawnieniem nieakceptowanego przez Kościół astronomicznego porządku świata spowodował wstrzymanie się Kopernika przed ogłoszeniem drukiem swojej pracy. W maju 1539 r. z Norymbergi do Kopernika przybył Jerzy Joachim Retyk. Ten młody człowiek nakłonił w końcu astronoma do podzielenia się swoim odkryciem ze światem nauki. Druk pierwszego wydania ukończono w marcu 1543 r. Kopernik otrzymał pierwszy egzemplarz w dniu swojej śmierci. Zmarł we Fromborku w dniu 21 maja 1543 r., jego nazwisko jest zanotowane jako nieżyjącego. Ostatnie pół roku życia spędził w agonii dotknięty paralizem. Kopernik był wybitnym naukowcem, prawdziwym przedstawicielem renesansu i humanizmu

(c) Andrzej Bobrowicz